

ספר נחמיה פרק ח

- (א) ויאָסֵפוּ כָּל הָעָם כְּאִישׁ אֶחָד אֶל הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם וַיֹּאמְרוּ לְעִזְרָא הַסֹּפֵר לְהִבְיֵא אֶת סֵפֶר תּוֹרַת מֹשֶׁה אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת מֹשֶׁה וְאַל:
- (ב) וַיָּבִיֵא עִזְרָא הַכֹּהֵן אֶת הַתּוֹרָה לִפְנֵי הַקָּהָל מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה וְכָל מִבְּיַן לְשִׁמְעַי בְּיוֹם אֶחָד לַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי:
- (ג) וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמַּיִם מִן הָאוֹר עַד מַחְצִית הַיּוֹם נֹגֵד הָאֲנָשִׁים וְהַנְּשִׁים וְהַמְּבִינִים וְאַזְנֵי כָּל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה:
- (ד) וַיַּעֲמֵד עִזְרָא הַסֹּפֵר עַל מַגְדָּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לְדָבָר וַיַּעֲמֵד אֶצְלוֹ מִתְתַּנֶּה וְשָׁמַע וַעֲנָה וְאוֹרְיָה וְחַלְקִיָּה וּמַעֲשִׂיָּה עַל יְמִינוֹ וּמִשְׁמָלוֹ פְּדָה וּמִישָׁאֵל וּמִלִּכְיָה וְחִשְׁבֻּדָּה זְכַרְיָה מְשֻׁלָּם:
- (ה) וַיִּפְתַּח עִזְרָא הַסֹּפֵר לְעֵינֵי כָּל הָעָם כִּי מַעַל כָּל הָעָם הָיָה וּכְפִתְחוּ עֵמָדוֹ כָּל הָעָם:
- (ו) וַיְבָרֵךְ עִזְרָא אֶת יְהוָה הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל וַיַּעֲנֶנּוּ כָּל הָעָם אָמֵן אָמֵן בְּמַעַל יְדֵיהֶם וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לַיהוָה אֲפִים אֶרְצָה:
- (ז) וַיִּשְׁוַע וּבְנֵי וְשָׂרְבֵיָה יַמִּין עֲקוּב שְׁבִתֵי הוֹדִיָּה מַעֲשִׂיָּה קְלִיטָא עִזְרָיָה יוֹזְבֵד חֲנָן פְּלֹאֲיָה וְהַלּוּיִם מְבִינִים אֶת הָעָם לַתּוֹרָה וְהָעָם עַל עֵמָדָם:
- (ח) וַיִּקְרָאוּ בַסֹּפֵר בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים מִפְּרֹשׁ וְשׁוֹם שְׁכָל וַיְבִינּוּ בַמִּקְרָא:
- (ט) וַיֹּאמֶר נְחֻמְיָה הוּא הַתַּרְשֵׁתָא וְעִזְרָא הַכֹּהֵן הַסֹּפֵר וְהַלּוּיִם הַמְּבִינִים אֶת הָעָם לְכָל הָעָם הַיּוֹם קִדְּשׁ הוּא לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֵל תַּתְּאֲבָלוּ וְאַל תִּבְכּוּ כִּי בּוֹכִים כָּל הָעָם כְּשָׁמְעִים אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה:
- (י) וַיֹּאמֶר לָהֶם לָכוּ אַכְּלוּ מִשְׁמַנִּים וּשְׁתּוּ מִמִּתְקִים וְשִׁלְחוּ מְנוֹת לְאִין נְכוֹן לוֹ כִּי קִדְּשׁ הַיּוֹם לְאַדְנֵינוּ וְאַל תַּעֲצִבוּ כִּי חֲדָוֹת יְהוָה הֵיא מַעֲזָכֶם:

תלמוד בבלי מסכת נדרים דף לז/ב

דאמר רב איקא בר אבין אמר רב חננאל אמר רב מאי דכתיב ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא ויקראו בספר תורת האלהים זה מקרא מפורש זה תרגום ושום שכל אלו הפסוקים ויבינו במקרא זה פיסוק טעמים ואמרי לה אלו המסורות

ר"ן נדרים דף לז/ב

מפורש זה תרגום - דמפרש ליה לקרא:
ושום שכל אלו הפסוקים - נקודות המפסיקות צין פסוק לפסוק וקרי לכו שום שכל שעל ידיהן אדם מצין המקרא כפי תנועת הטעמים כדלמך פרק קמ"א דחגיגה (דף ו) נפקא מינה לפסוקי טעמי:
המסורות - מה שנמסר צמסרה:

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כא/ב

אמר מר זוטרא ואיתימא מר עוקבא בתחלה ניתנה תורה לישראל בכתב עברי ולשון הקודש חזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית ולשון ארמי ביררו להן לישראל כתב אשורית ולשון הקודש והניחו להדיוטות כתב עברית ולשון ארמי מאן הדיוטות אמר רב חסדא כותאי מאי כתב עברית אמר רב חסדא כתב ליבונאה תניא רבי יוסי אומר ראוי היה עזרא שתינתן תורה על ידו לישראל אילמלא (לא) קדמו משה במשה הוא אומר ומשה עלה אל האלהים בעזרא הוא אומר הוא עזרא עלה מבבל מה עלייה האמור כאן תורה אף עלייה האמור להלן תורה במשה הוא אומר ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חקים ומשפטים בעזרא הוא אומר כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' (אלהיו) ולעשות וללמד בישראל חוק ומשפט ואף על פי שלא ניתנה תורה על ידו נשתנה על ידו הכתב שנאמר כתב הנשתווון כתוב ארמית ומתורגם ארמית וכתוב לא כהלן כתבא למיקרא ופשרא להודעא למלכא וכתוב את משנה התורה הזאת כתב הראוי להשתנות למה נקרא אשורית שעלה עמהם מאשור תניא רבי אומר בתחלה בכתב זה ניתנה תורה לישראל כיון שחטאו נהפך להן לרועץ כיון שחזרו בהן החזירו להם שנאמר שובו לביצרון אסירי התקוה גם היום מגיד משנה אשיב לך למה נקרא שמה אשורית שמאשרת בכתב רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אלעזר בן פרטא שאמר משום רבי אלעזר המודעי כתב זה לא נשתנה כל עיקר שנאמר ווי העמודים מה עמודים לא נשתנו אף וויים לא נשתנו ואומר ואל היהודים ככתבם וכלשונם מה לשונם לא נשתנה אף כתבם לא

שו"ת רדב"ז ח"ג סימן תתפג (תמב)

...ובדקנו בכתב עברי הנמצא היום ביד הכותיים שכתוב ס"ת שלהם ולא נמצא שמ"ס וסמ"ך צריכין לעמוד בנס ולא בשום אות זולת העי"ן שהיא כמו משולש סתום וליכא למימר שהכתב עברי עצמו נשתנה חדא שאין לנו לומר כן מסברא. ותו דאלו הכותיים מחזיקין במצות קריאת התורה והספרים שלהם קדומים וגם לא הלכו בגולה ולא הורקו מכלי אל כלי דכאן בארץ ישראל ספרי כותים נמצאו וכאן היו. ותו שהרי מטבעות הרבה של חצי שקל נמצאים היום וכתוב בהם כתב עברי והוא אשר לכותיים בלי שינוי וא"כ קשיא דרב חסדא אדר"ח

...ועוד קשה שהרי סודות גדולות מקובלות איש מפי איש בציור האותיות ובציור השמות ותלויים בהם הרים גדולים וחוברו ספרים רבים כזה מכמה שנים והציורים כולם הם באותיות אשורית ולא בעבריות. והנה בספר הבהיר לר' נחוניא בן הקנה יש כמה סודות בציור האותיות וכן בספר הזוהר לרשב"י וכן בספר אלקנה ורבים כאלה. ודוחק גדול הוא לומר שכל זה כנגד סברת ר"י דנמוקו עמו או שנאמר שכל אלו הסודות היו בכתב שנתחדש אבל בכתב עברי אין סוד בציורן והיה מן הראוי שתנתן התורה בתחלה באותיות שהסודות האלה תלויין בציורן. סוף דבר אין דעתי מקבל וסובל שיהיה שום תנא או אמורא סובר שזה הכתב האשורי נתחדש לגמרי בימי עזרא. אלא כך הם הצעתן של דברים כי עשרת הדברות הכתובים על הלוחות לכ"ע היו בכתב אשורית ובה אין חולק כלל והיינו דמ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין וזה הכתב לא היו מכירין בו אלא מלאכי השרת ובזמן שקבל מרע"ה את הלוחות למדוהו האותיות וציורין וסודותן ומיד נתן את הלוחות בתוך הארון ולא יצאו משם ונגנו בימי ירמיהו הנביא ולא ראה אותם אדם ואפילו תימא שראו אותם בזמן מתן תורה לא היו יכולין להסתכל בהן כי המכתב מכתב אלהים שאפילו בפני משה לא היו יכולין להסתכל ואפשר שמרע"ה מסר ליחידי הדור כגון אהרן ואלעזר ובצלאל צורות האותיות וסוד ציורן ומרוב קדושת הכתב לא נתן רשות למשה כשכתב י"ב ספרי תורות שיכתוב בכתב אשורי ונתנה להם בכתב עברי שהיו משתמשיין בו שם ועבר והנמשכים אחריהם ובזמן שבא המלאך בימי דניאל לכתוב כתב בכתב שהיה מכיר שהוא אשורי ודניאל שהיה מקובל סוד זה הכתב הכיר בו מיד ואמר כתבא אקרא למלאך ופשרא אהודעיניה

ריטב"א על מגילה דף ב/ב

מיהו ודאי תמיהא מלתא טובא דהא רב חסדא דאמר דמ"ס וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין משמע דכולי עלמא היא, ואילו התם בסנהדרין אמרינן דאיכא מ"ד שהתורה ניתנה לישראל בכתב עברי ולשון הקדש וחזרה וניתנה להם בימי עזרא בכתב אשורית, ואמרינן מאי אשורית שעלה עמהם מאשור שכתב הקדש הוא כתב בני אשור, וזה תימיה גדול שיהיה הכתב הזה המאושר שיש בכל קוף וקוף ממנו תלי תלים של הלכות יסודות התורה כתב של בני אשור ויהיו הלוחות מכתב עברי, ועוד בכתב עברי מה נס היה במ"ס וסמ"ך, אבל ודאי אין ספק שזה הכתב הנקרא אשורית הוא כתב הקדש שבלוחות ועל שם כך נקרא קדש, וכן לשון הקדש, ומעולם לא נראה הכתב ההוא אלא בלוחות, אבל לשון הקדש כבר נודע לאבות ובני ישראל קודם מתן תורה ובו השם מדבר עם נביאיו וקדושי, ואעפ"כ מתוך תומת וקדושת הכתב ההוא באותן הימים לא היו כותבין אותו אפילו בספרים שכותב המלך או כל אחד ואחד לעצמו אלא היו כותבין אותו בכתב עברי, וזהו שכשנגזר הארון שכחום לאותיות מנצפ"ך, וכשגלו לאשור וידעו בני אשור כתב זה נטלוהו להם או שהיה אצלם קודם לכן שנודע להם מספרי הקדש מלבד כתב שלהם או שהיה להם וחמדו אותו, ובני ישראל הורגלו בו עמהם משם ואילך וזהו שעלה מאשור, ובימי עזרא ניתן להם לכתוב ס"ת ושאר כתובים וכדדייקין מדכתיב וכתב הנשתון:

ורבי היה אומר שמעולם לא נשתנה ובכתב זה ניתנה תורה לישראל גם בספרי הקדש ולמה נקרא שמו אשורית שמאושר בכתבו, ולקמן במכילתין קרי אשורי ללשון הקדש כדתנן (י"ז א') והלועז ששמע אשורית יצא, והא ודאי דכו"ע לשון הקדש אינו של בני אשור, דהא אמרינן בירושלמי (שם) אשור לשון אין להם כתב יש להם, כלומר כתב יש להם משלהם אבל אין להם לשון אלא משל אחרים, א"נ ה"ק דכתב שלנו יש להם אבל לא לשון שלנו, ועל שם שהורגלו לכתוב לשון הקדש בכתב אשורית זה נקרא בלשון אשורית, וזה נ"ל נכון וברור, ולפי זה אין במה ששינה עזרא את הכתב לכתוב ספרי תורה בכתב הקדש שום חדוש על התורה שהרי הכתב הזה כבר היה ידוע וניתן לנו בלוחות הברית:

רמב"ם פירוש המשניות - הקדמת הרמב"ם לפירוש המשניות

וכשהיה לפני מותו החל לכתוב התורה בספרים, וכתב י"ג ספרי תורה גוילים, כולם מבי"ת בראשית עד למ"ד לעיני כל ישראל (ב"ב פ"ק, דף ט"ו). ונתן ספר לכל שבט ושבט להתנהג בו וללכת בחוקותיו, והספר הי"ג נתנו ללוים ואמר להם, לקוח את ספר התורה הזה (דברים לא). אח"כ עלה אל ההר בחצי היום השביעי (ספרי פ' האזינו) לחדש אדר (מגילה דף יג ע"ב) כפי אשר דקדקה הקבלה.

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קכג/ב

גמרא אמר רב נחמן האי אוכלא דקצרי כיתד של מחרישה דמיא אמר אביי חרבא דאושכפי וסכינא דאשכבתא וחצינא דנגרי כיתד של מחרישה דמי תנו רבנן בראשונה היו אומרים שלשה כלים ניטלין בשבת מקצוע של דבילה וזוהמא ליסטורן של קדרה וסכין קטנה שעל גבי שלחן התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת חוץ מן מסר הגדול ויתד של מחרישה מאי התירו וחזרו והתירו וחזרו והתירו אמר אביי התירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך גופו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו להיתר לצורך מקומו וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו אין לצורך מקומו לא ועדיין בידו אחת אין בשתי ידיו לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת ואפילו בשתי ידים אמר ליה רבא מכדי התירו קתני מה לי לצורך גופו מה לי לצורך מקומו אלא אמר רבא התירו דבר שמלאכתו להיתר בין לצורך גופו ובין לצורך מקומו וחזרו והתירו מחמה לצל וחזרו והתירו דבר שמלאכתו לאיסור לצורך גופו ולצורך מקומו אין מחמה לצל לא ועדיין באדם אחד אין בשני בני אדם לא עד שאמרו כל הכלים ניטלין בשבת אפילו בשני בני אדם איתיביה אביי מדוכה אם יש בה שום מטלטלין אותה ואם לאו אין מטלטלין אותה הכא במאי עסקינן מחמה לצל איתיביה ושון שאם קצב עליו בשר שאסור לטלטלו הכא נמי מחמה לצל אמר רבי חנינא בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו דכתיב בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גתות בשבת ומביאים הערימות

ספר תקנת השבין - אות ד

ונחמיה הוא היה הראשון לחדש גזירות וסייגות חדשות בישראל והוא כפי הנראה היה המתחיל בזה וכנזכר בספרו קבלת איסור מוקצה ומשא ומתן בשבת, וכן אחריו כל חבריו אנשי כנסת הגדולה הם בעלי התקנות והסייגות בישראל והזהירו על זה בפירוש בשלושה דברים שאמרו (אבות א', א') ועשו סייג לתורה, ומוסיף עליהם נחמיה בעשיית סייג דלצורך שעה אף שאינו ראוי להתקיים לעולם שהרי במוקצה התירו וחזרו והתירו וכמו שאמרו (שבת קכ"ג ע"ב) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו, והכל כפי מה שראה צורך לגדור הדור שלא ישובו לכסלה, אף הוא חידש ענין חזרת קבלת התורה שבאו על החתום באלה ושבועה לשמור תורת ה' ככתוב בספרו (נחמיה י', ל'), ומבית אבותיו למדה כמו שאמר דוד המלך ע"ה נשבעתי ואקיימה וגו' (תהלים קי"ט, ק"ו) ולמדו מזה (נדרים ח'). דנשבעין לקיים המצוה לזרוזי נפשיה, ואף הוא קיבלה מזקיננו בועז שאמר חי ה' שכבי וגו' (רות ג', י"ג) ואמרו ז"ל (רות רבה ו', ד') ליצרו נשבע, ובא נחמיה ופירסמה לעצה זו בכל ישראל, וכל עניינו ומעשיו היה בענין זה להוסיף גדרים וזירוזים אלהבא שלא יעברו עוד:

ספר מחשבות חרוץ - אות כ

דעל ידי נס זה שבא על ידי אסתר חזרו לקבל התורה מאהבה שזהו עץ החיים דאין עץ חיים אלא תורה כמו שאמרו בריש תנא דבי אליהו (פרק א') ואז היה מתחלת התגלות תורה שבעל פה שהתחיל מאנשי כנסת הגדולה והם שאמרו (אבות א', א') העמידו תלמידים הרבה להרביץ תורה שבעל פה שצריך קבלה תלמיד מרב דוקא ועשו סייג לתורה הם הוסיפו כל התקנות והסייגים שכולם מאנשי כנסת הגדולה. וזהו יסוד תורה שבעל פה שהתחיל כבר על ידי דוד ושלמה דמלכות פה תורה שבעל פה קרינן לה. אבל כל זמן שהיתה הנבואה בישראל היה עיקר השתדלות לבוא למדריגת נבואה ונקראו בני הנביאים. ומאנשי כנסת הגדולה ואילך התחילו כל ישראל להשתדל להשיג מדריגת החכמה בתורה שבעל פה ונקראו תלמידי חכמים וזהו השלמת כח המלכות. והתחיל אחר המחייבת עמלק דימי המן שהוא הגורם ריפוי ידים מדברי תורה דעל כן בא ללחום ברפידים וממנו נמשך הקרירות והעצלות בלבבות בני ישראל מדברי תורה דכשאין הקול קול יעקב בבתי כנסיות ובתי מדרשות אז הידים ידי עשו ולתורה

שבעל פה צריך יגיעה גדולה וכמו שאמרו בתנחומא (פרשת נח ג') דעל כן עיקר כפיית הר כגיגית היה על תורה שבעל פה עיין שם. ואם כן מה דהדר קיבלוה בימי אחשוורוש מאהבה היינו גם כן העיקר תורה שבעל פה וכמו שנתבאר. וקיבלו להתייגע בדברי תורה בלא רפיון ידים כי מחו מלבם זכר עמלק המרפה:

תלמוד ירושלמי מסכת ראש השנה דף ו/א

דא"ר חנינה שמוות חדשים עלו בידם מבבל. בראשונה בירח האיתנים שבו נולדו אבות מתו אבות נפקדו אימהות. בראשונה בירח בול שבו העלה נובל והארץ עשויה בולות בולות. שבו בוללים לבהמה מתוך הבית. בראשונה בירח זיו שבו זיוו של עולם הצמחים ניכרין והאילנות ניכרין. מיכן והילך ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ויהי בחדש כסליו שנת עשרים בחדש העשירי הוא חדש טבת. רשב"ל אמר אף שמוות המלאכים עלו בידן מבבל. בראשונה ויעף אלי אחד מן השרפים שרפים עומדים ממעל לו מיכן והילך והאיש גבראל כי אם מיכאל שרכם.

ספר שיחת מלאכי השרת - ד"ה ירושלמי פרק קמא דר"ה

מכאן מצאו קצת מפקרים מקום לומר כי שמוות המלאכים מחודש בידם מבבל מה שקיבלו מן הבבליים והפרסיים אשר הם שנהגו בזה וישראל קיבלו מהם. והוסיפו פשע ורשע בדברים כאלו אשר אין אנו רשאים להשיב עליהם כלל כמשפט לאפיקורסי ישראל דכל שכן דפרקי טפי. וגם לא להזכיר שפת שקר ולשון רמיה שלהם רק לבקש יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות וגו' (תהלים י"ב, ד):

אמנם ביאור מה שאמר עלו מבבל על דעתך. כי ידוע כי שמוות הדברים כולם יש להם טעם לפי הענין ואבוהון דכולהו (בראשית ב', כ"ג) לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה וגו' חוה כי היא היתה אם כל חי (שם ג', כ') וכמוהם הרבה בתורה ונביאים כתובים בטעם קריאת שמוות האנשים והמקומות על מאורעות וטעמים שונים. וכן בדברי חז"ל במקומות הרבה אשר לא פורש טעם שמוותם בתורה פירשו לנו הם טעמים לשבח. והמה יעידו גם על כל נעלם כי לא נקרא שום שם דבר על דרך ההזדמן בלבד רק לסיבת מה:

וכפי זה הנה גם למלאכים נוכל לקרוא לכל מלאך ומלאך שם כפי כח פעולתו הנגלית אלינו במה שיפעול כח שליחותו אשר אל הפעולה ההוא הוא שלוח על שמה נקראהו. ונתפרש הטעם מה שלא נקראו (בראשונה) בשם אצל חז"ל (במדבר רבה י', ה') דבר אחר והוא פלאי אמר לו המלאך איני יכול לומר לך שמי שלפי השליחות ששולח הקב"ה אותנו קורא לנו שם הוי והוא פלאי לפי פלא ושעושה על ידו הוא קורא לו שם עד כאן:

..ומתחילת בית שני נעלם הגילוי השכינה רצה לומר גילוי דבר זה שה' שוכן תוך בני ישראל וכמו שאמרו (ברכות ד'). ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כדרך שנעשה בימי יהושע אלא שגרם החטא וכדרך וכו'. רצה לומר נס נגלה בשידוד הטבע ולא נס נסתר אלא שגרם החטא שהוצרך להתעלם ההנהגה הנגלית בשידוד הטבע בכל עת על ידי שם ה' השוכן. כי גם זה היה בהעלם כי כאשר אין נסים ושידודים נגלים רק בהסתר בהנהגת הטבע אז אין ניכר שה' שוכן בתוכינו רק הוא בהעלם. וזהו הסתלקות הנבואה אז שגם הוא גילוי שכינת ה':

ודבר זה גרם החטא אז שיעלם על ידי בקשת אנשי כנסת הגדולה לפי ראותם גודל החטאים אמרו (יומא ס"ט ע"ב) לא איהו בעינן ולא אגריה בעינן. שביטלו ליצרא דעבודה זרה. ובשיר השירים רבה (ז', י"ד) [על פסוק דמתה לתמר] שהיה זה בימי מרדכי ואסתר. ועל ידי כפיית היצר דעבודה זרה שהוא ההיפך מהכרת השם יתברך כאשר כפו לו השיגו גילוי השכינה. וכן כאשר שמעו לו אז הושדד הטבע להרע להם כמדתו יתברך מדה כנגד מדה לפי שהם אמרו אין ה' רואה (יחזקאל ח', י"ב) לכן הראם כי הוא רואה כל מעשיהם אבל כאשר נתבטל יצרא דעבודה זרה שזה גרם החטא שהוצרך להתבטל אז ממילא נסתלקה הנבואה והשכינה גם כן מבני ישראל כי לא היה להם דבר שעל ידו ישיגו גילוי שכינת השם יתברך אצלם רק היה הכל בהעלם. ולכך אסתר שהיא סוף גלות בבל הוא סוף כל הניסים הנגלים שניתנו לכתוב שמן אז והלאה היו נסים נסתרים שלא ניתנו לכתוב:

ומאן דאמר שגם אסתר לא ניתנה לכתוב כתבו התוס' (מגילה ז'. ד"ה נאמרה) דהיינו ברוח הקודש אבל מדרבנן ניתנו לכתוב [ומה שכתבו שם פירוש הגמרא דיומא תמוה דאם כן מאן דאמר לא ניתנה לכתוב דביומא רצה לומר אף מדרבנן והדרא קושיא לדוכתא איך פליג אסתם משנה ומנו האי מאן דאמר וצריך עיון. וראיתי במהרש"א שם שהרגיש בזה]:

ופירושו שלגבי השם יתברך לא היה כן נס גלוי שהוא שינוי ההנהגה הטבעית ולכך ברוח הקודש לא ניתנה לכתוב שאין כאן נס גלוי. אבל אצל החכמים ובני הדור היה נס גלוי מצד זה שהיה נראה תוקף התפילה שפעלה שהם שלוש התעניות שצמו וביום התענית השלישי היה גדולתו של מרדכי בהיותו עסוק בשקו ובתעניתו. תכיפות

העניינים היו דברים גלויים מאוד לכל באי העולם שרק כח תפילת מרדכי פעלה כל זה שלכן רבים מעמי הארץ מתייהדים ונפל פחד מרדכי עליהם. ולכן מדרבנן שהם חכמי בני אדם מצדם ניתן לכתוב:
וזהו שמתרץ שם הגמרא אליביה דהך מאן דאמר מוקי לה כר' בנימין בר יפת אמר ר' אלעזר וכו'. והוא מופלא לכאורה דעדיין דרשת שחר מאי עביד פתח בשחר וסיים באילת. אבל רצה לומר שמצד התפילה היתה אסתר סוף כל הנסים הנגלים דוגמת השחר שדבר זה הוא גם כן מעיד על היות השכינה דבוקה בישראל להושיעם שהיא הגורמת שינוי סדר. ואף על פי שאז לא היה שינוי סדר באמת אצל השם יתברך אבל אצל בני אדם היה ניכר אז שה' בתוך בני ישראל ודבק בהם גם לשנות הסדר. ודבר זה היה אסתר הסוף שמן הוא והלאה נפסק גילוי השכינה ושינוי סדר הנגלה לעין מכל וכל:
וזהו דברי האומר כי שמות במלאכים עלו מבבל. שעד שלא עלו מבבל והיתה השכינה בתוך בני ישראל בגלוי היה בכל עת המצטרך שינוי סדר ונשתנו שמות המלאכים כמו שנתבאר לעיל. אבל משעלו מבבל והיה סוף כל הניסים והפלאים משינוי הטבע להיות מצויים בישראל שנסתלקה מהם השכינה והנבואה אז עלו בידם שמות המלאכים שהתחילו לקרוא לכל מלאך בשמו המיוחד לו לפי שאינו שכיח מעתה שישתנה משמו כלל: